

over for Forslaget, maa jeg for mit Vedkommende dog tage en Reservation over for § 1, medens jeg kan anbefale de to øvrige Afsnit af Lovforslaget.

Rottbøll: Jeg kan i meget og i det aller væsentligste slutte mig til den sidste ærede Taler. Jeg maa ligesom det ærede Medlem anerkende den Forandring, Folketinget har gjort i det tidligere Forslag og i Forslaget, som det oprindeligt fremkom i Aar, at man har strøget Bestemmelsen om de 12 Aars Leje af Lejehuse og indført en ny Bestemmelse, der ganske vist ikke angaar Leje-, men Fæstehusene. Jeg maa indrømme, at det er i alt Fald en Forbedring af Loven, at man har strøget de 12 Aars Leje, og jeg er enig med den sidste ærede Taler i, at disse 12 Aars Leje i Virkeligheden er uheldig for vor Husmandsstand. Jeg tror, at man nu paa de større Gaarde gaar mere og mere over til, for at faa en solid Arbejdskraft, at bygge Huse med Lodder paa 4—6 Tdr. Land. Man faar derved en fast Arbejdskraft, som er ret godt situeret, og som bliver paa disse Lodder i mange Aar. Jeg har selv saadanne Lodder, og ingen af de paagældende ere endnu flyttede; jeg tror, at det giver en fast og god Arbejdskraft for Landmændene og en ganske god Stilling for Husmændene. Indførte man nu den Bestemmelse, at man kun maatte leje saadanne Huse ud paa 12 Aar, vilde man umuliggøre den Bevægelse. Man vilde maaske saa give dem saadanne Arbejdsboliger, men ikke give dem mere end 2 Skæpper Land, for at komme bort fra denne Bestemmelse om 12 Aar, Lodder paa 2 Skæpper Land eller derunder ere jo nemlig undtagne derfra. Nu har Folketinget strøget denne Bestemmelse og som en Slags Erstatning, kan jeg sige, indført en § 1, som omhandler Fæstehuse, og paalagt disse en Fæstetvang. Retfærdigheden af dette Forslag kan jeg ganske vist ikke se. De Godsejere, der have gjort det, som Folketinget anser for det retteste, o: de, som, naar et Hus har været fæsteledigt, stadig have fæstet det ud igen, faa nu Fæstetvang paa disse Huse, og de blive derved egentlig brøstholdne, idet de krænkes i deres Ejendomsret, medens de Godsejere, der have gjort, hvad man ikke synes om i Folketinget, nemlig lejet Fæstehusene ud, saa snart de bleve fæsteledige, komme til at sidde ganske rolig, og der paalægges dem kun en Tvang, for saa vidt de øvrige Paragraffer hjemle det, og de lide altsaa i og for sig ingen Skade. Jeg synes ikke,

at der er Retfærdighed deri, men der kunde jo være Tale om, at det var en saa stor Forbedring og havde en saa stor Betydning for de paagældende Fæstehusmænd, at man alligevel maatte gaa hen derimod. Det tror jeg imidlertid heller ikke det er. Jeg er for det første enig med den ærede Landbrugsminister, naar han siger, at det er ikke saa forfærdelig mange Huse, denne Paragraf vil ramme. Jeg tror, at de Huse, der tidligere have været Fæstehuse, men egne sig til at udlejes, være særlig de, der laa omkring Herregaarde og større Godser. Saa snart disse ere blevne ledige, har man lejet dem ud, for at faa Arbejdskraft. De, som vedblivende ere bortfæstede, ere vistnok Huse, som ligge afsides eller ikke ere i nogen nær Forbindelse med et større Gods, saa at de ikke have særlig Betydning som Bolig for Arbejdsmand. Jeg bilder mig altsaa ind, at, naar de blive fæsteledige, vil man maaske bortfæste dem eller snarere sælge dem, og kun enkelte af dem vil man helt sløffe. Det vil gælde om dem, som ligge inden i en samlet Besiddelse. En Godsejer har maaske i en Del Aar arbejdet paa at arrondere sine Besiddelser og skaffe sig en samlet Besiddelse et Sted, og der kan saa ligge et Fæstehus, som han har tænkt paa at nedlægge, men nu kommer Loven og forhindrer ham deri, hvis han ikke vel at mærke et eller andet Sted er saa heldig at have et Lejehus, som han kan lade gaa over til Fæstehus, men det er meget tvivlsomt, og det kan blive vanskeligt for ham. Bestemmelsen vil saaledes ikke have stor Betydning, men enkelte Steder vil den ramme Godsejerne paa en ubehagelig Maade uden at gøre Husmændene stort Gavn. Jeg maa dertil sige, at det, som Folketinget er gaet ud fra, neppe er ganske rigtigt. Det hedder i dets Betænkning, hvoraf jeg maaske maa oplæse et Par Linier: „Selv om Selveje har taget stærkt til, er altsaa dog utvivlsomt Lejeforholdet blevet mere udbredt og Fæsteforholdet stærkt begrænset, hvilket betyder en Nedgang i sociale og økonomiske Vilkaar for Husmandsklassen.“ At det skulde betyde en Nedgang i sociale og økonomiske Vilkaar for Husmandsklassen turde maaske være nogen Tvivl underkastet. Jeg skal ikke her komme ind paa Husmandens sociale Stilling; den tror jeg i alt væsentligt beror paa hans egen Dygtighed, enten han er Fæste- eller Lejehusmand; men angaaende hans økonomiske Stilling skal jeg tillade mig et Par Bemærkninger. Af den Statistik, der er fremkommen, ses det, at disse Husmands-